

Sbírka soudních rozhodnutí

STANOVISKO GENERÁLNÍ ADVOKÁTKY
LAILY MEDINA
přednesené dne 18. dubna 2024¹

Věc C-760/22

**FP,
QV,
IN,
YL,
VD,
JE,
OL**

za účasti:

Sofijska gradska prokuratura

[žádost o rozhodnutí o předběžné otázce, kterou podal Sofijski gradski sad (Městský soud v Sofii, Bulharsko)]

„Rozhodnutí o předběžné otázce – Justiční spolupráce v trestních věcech – Listina základních práv Evropské unie – Články 47 a 48 – Směrnice (EU) 2016/343 – Právo být přítomen při trestním řízení před soudem – Účast na řízení před soudem na dálku prostřednictvím videokonference během pandemie covidu-19 – Povinnost být přítomen při řízení před soudem“

I. Úvod

1. Digitalizace soudnictví má významné dopady na základní procesní práva v trestním řízení, zejména právo být ve vlastní věci přítomen při řízení před soudem a dodržování práva na obhajobu. Potřeba zajistit kontinuitu soudnictví během pandemie covidu-19 a veřejný zájem na ochraně veřejného zdraví vedly členské státy i země na celém světě k tomu, že do svých systémů buď zavedly možnost využívání videokonference v trestním řízení, nebo tuto možnost rozšířily a učinily obecně použitelnou². Opakovaný výskyt problémů spjatých s postavením „obviněného stíhaného na dálku“³ vyvolává ožehavé otázky ve vztahu ke spravedlivé rovnováze, kterou je třeba nastolit mezi výkonem základních procesních práv v trestním řízení a využíváním digitálních prostředků za účelem účinné správy soudnictví.

¹ – Původní jazyk: angličtina.

² – Viz Úřad pro demokratické instituce a lidská práva (ODIHR) Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě (OBSE), *The Functioning of Courts in the Covid-19 Pandemic: A Primer*, 2. listopadu 2020 (dostupný na <https://www.osce.org/odihr/469170>); Sanders, A. „Video-hearings in Europe before, during and after the Covid-19 Pandemic“, *International Journal for Court Administration*, 2021 sv. 12, 2021, s. 1 až 21.

³ – Viz Poulin, A. B., „Criminal Justice and Videoconferencing Technology: The Remote Defendant“, *Tulane Law Review*, sv. 78, 2004, s. 1089.

2. V unijním právu je v čl. 8 odst. 1 směrnice (EU) 2016/343⁴ zakotveno procesní právo podezřelých a obviněných osob být ve vlastní věci přítomna při řízení před soudem, přičemž toto právo je podstatným aspektem základního práva na spravedlivý proces zakotveného v člancích 47 a 48 Listiny základních práv Evropské unie (dále jen „Listina“). Ve věci v původním řízení vyvstává otázka, zda toto ustanovení brání rozhodnutí trestního soudu povolit obviněné osobě účast při řízení před soudem prostřednictvím videokonference navzdory neexistenci specifické právní úpravy v rámci vnitrostátního práva, která by byla podkladem pro takové prostředky účasti při řízení. Soudní dvůr má tak poprvé příležitost podat výklad práva být přítomen při řízení před soudem v souvislosti s používáním videokonference nebo jiných technologií komunikace na dálku.

II. Právní rámec

Unijní právo

Směrnice 2016/343

3. Body 9, 33, 35 a 48 odůvodnění směrnice 2016/343 uvádějí:

„(9) Cílem této směrnice je posílit právo na spravedlivý proces v trestním řízení stanovením společných minimálních pravidel pro některé aspekty presumpce nevinny a právo být přítomen při řízení před soudem.

[...]

(33) Právo na spravedlivý proces představuje jednu ze základních zásad demokratické společnosti. Právo podezřelé nebo obviněné osoby na to, aby byla přítomna při řízení před soudem, z tohoto práva vychází a mělo by být zajištěno v celé Unii.

[...]

(35) Právo podezřelé nebo obviněné osoby na to, aby byla přítomna při řízení před soudem, není právem absolutním. Za určitých podmínek by měla mít podezřelá nebo obviněná osoba možnost se tohoto práva výslovně nebo mlčky vzdát, musí to však učinit jednoznačně.

[...]

(48) Vzhledem k tomu, že tato směrnice stanoví minimální pravidla, měly by mít členské státy možnost rozšířit práva stanovená v této směrnici s cílem poskytnout vyšší úroveň ochrany. Úroveň ochrany poskytovaná členskými státy by nikdy neměla být nižší než normy stanovené Listinou nebo [Evropskou úmluvou o lidských právech (dále jen „EÚLP“)] v souladu s tím, jak je vykládají Soudní dvůr a Evropský soud pro lidská práva.“

⁴ – Směrnice Evropského parlamentu a Rady ze dne 9. března 2016, kterou se posilují některé aspekty presumpce nevinny a právo být přítomen při trestním řízení před soudem (Úř. věst. 2016, L 65, s. 1).

4. Článek 1 směrnice 2016/343, nadepsaný „Předmět“, stanoví:

„Tato směrnice stanoví společná minimální pravidla týkající se:

[...]

b) práva být přítomen při trestním řízení před soudem.“

5. Článek 8 této směrnice, nadepsaný „Právo být přítomen při řízení před soudem“, v odstavcích 1 a 2 stanoví:

„1. Členské státy zajistí, aby podezřelá nebo obviněná osoba měla právo být ve vlastní věci přítomna při řízení před soudem.

2. Členské státy mohou stanovit, že řízení před soudem, jež může vést k rozhodnutí o vině či nevině podezřelé nebo obviněné osoby, se může konat v její nepřítomnosti, pokud:

a) podezřelá nebo obviněná osoba byla o řízení před soudem řádně vyrozuměna a na následky nedostavení se k soudu upozorněna; nebo

b) podezřelá nebo obviněná osoba, jež byla o řízení před soudem vyrozuměna, je zastupována zmocněným obhájcem, jehož si tato podezřelá či obviněná osoba zvolila, nebo jenž jí byl ustanoven státem.“

Bulharské právo

6. Článek 6a odst. 2 zákona o opatřeních a úkonech během výjimečného stavu vyhlášeného usnesením Národního shromáždění ze dne 13. března 2020, a o zvládání dopadů (Zakon za merkite i dejtviyta po vreme na izvanrednoto položenie, objaveno s rešenje na Narodnoto sabranie ot 13.03.2020 i za preodoljavane na posledicite (dále jen „zákon o opatřeních během výjimečného stavu“), ve znění účinném do 31. května 2022, stanovil:

„Během výjimečného stavu nebo epidemiologické nouzové situace a dva měsíce po jejich zrušení se mohou veřejná jednání před soudem [...] konat na dálku, jestliže je zaručena přímá a virtuální účast účastníků řízení na jednání nebo v řízení. O průběhu konaných soudních jednání musí být sepsán protokol, který musí být neprodleně zveřejněn, a záznam soudního jednání bude do uplynutí lhůty pro opravu a doplnění protokolu uložen, ledaže soudní řád stanoví něco jiného. Má-li se jednání soudu uskutečnit na dálku, soud [...] o tom informuje účastníky řízení.“

7. Článek 55 trestního řádu (Nakazatelno procesualen kodeks, dále jen „NPK“) stanoví:

„Obviněný má následující práva: [...] účastnit se trestního řízení“.

8. Článek 269 NPK stanoví:

„(1) Ve věcech, ve kterých je obviněnému kladen za vinu závažný trestný čin, je jeho přítomnost na soudním jednání povinná.

(2) Soud může obviněnému nařídit, aby se dostavil i v případech, kdy jeho přítomnost není povinná, je však nezbytná pro zjištění objektivní pravdy.

(3) Nebrání-li to zjištění objektivní pravdy, může být věc projednána v nepřítomnosti obviněného, pokud:

1. se nenachází na adrese, kterou uvedl, anebo ji změnil, aniž o tom vyrozuměl příslušný orgán;
2. místo jeho pobytu v Bulharsku není známo a nebylo zjištěno ani po důkladném pátrání;
3. byl řádně předvolán, avšak neuvedl žádný závažný důvod pro nedostavení se k soudu, a byl dodržen postup upravený v čl. 247c odst. 1 NPK;
4. se nachází mimo území Bulharské republiky a:
 - a) jeho bydliště je neznámé;
 - b) nelze jej předvolat z jiných důvodů;
 - c) byl řádně předvolán a neuvedl žádný závažný důvod pro nedostavení se k soudu.“

9. Článek 115 odst. 2 NPK stanoví:

„Obviněný nesmí být vyslechnut pověřeným soudcem nebo prostřednictvím videokonference, ledaže se nachází v zahraničí a nebrání to zjištění objektivní pravdy.“

10. Článek 474 odst. 1 NPK stanoví:

„Justiční orgán jiného státu může výslech osoby, která je svědkem nebo znalcem v trestním řízení a pobývá v Bulharské republice, provést prostřednictvím videokonference nebo telefonní konference, jakož i výslech s účastí obviněného pouze tehdy, pokud to není v rozporu se základními zásadami bulharského právního řádu. Výslech prostřednictvím videokonference s účastí obviněného může být proveden pouze s jeho souhlasem a poté, co zúčastněné bulharské justiční orgány a justiční orgány druhého státu dojednaly způsob provedení videokonference.“

III. Stručný popis skutkového stavu a původního řízení

11. FP je stíhán za členství na organizované zločinecké skupině vytvořené za účelem obohacení se a páčání daňových trestných činů podle článku 255 trestního zákoníku (Nakazatelen kodeks, dále jen „NK“) ve vzájemné součinnosti. Jedná se o závažný trestný čin podle NK.

12. FP je od začátku řízení zastoupen zmocněným obhájcem.

13. Rozsudkem ze dne 11. dubna 2019 uznal bývalý specializovaný trestní soud (Specializiran nakazatelen sad, Bulharsko) FP vinným a odsoudil jej k trestu odnětí svobody v délce šesti měsíců s podmíněným odkladem na zkušební dobu v trvání tří let. Tento rozsudek byl v odvolacím řízení zrušen. Věc byla vrácena k novému projednání jinému senátu bývalého specializovaného trestního soudu (Specializiran nakazatelen sad, Bulharsko), který je předkládajícím soudem. Dne 30. června 2021 bylo znovu zahájeno řízení v této věci.

14. Na veřejném předběžném jednání dne 12. října 2021 požádal FP o možnost účasti na řízení na dálku, prostřednictvím on-line komunikačního spojení s přenosem obrazu a zvuku, protože žije a pracuje ve Spojeném království. Prohlásil, že zná všechny procesní písemnosti a účastí na dálku nebudou porušena jeho práva.

15. Obhájce obžalovaného FP byl fyzicky přítomen v soudní síni a prohlásil, že všechny nové materiály by mohly být obžalovanému FP předány elektronicky, aby se s nimi FP mohl včas seznámit. Obhájce obžalovaného FP rovněž uvedl, že porady s jeho klientem by mohly být zajištěny prostřednictvím samostatného připojení, které by se mohlo uskutečnit s přerušením videopřenosu a mimo soudní síň.

16. Předkládající soud povolil FP účastnit se veřejného jednání dne 12. října 2021 na dálku na základě čl. 6a odst. 2 zákona o opatřeních během výjimečného stavu, a to v souladu se zárukami a podmínkami stanovenými soudem. Následujících jednání se FP zúčastnil prostřednictvím videokonference, s výjimkou jednání konaného dne 28. února 2022, na kterém byl fyzicky přítomen.

17. Na jednání nařízeném na 13. června 2022 chtěl FP pokračovat v účasti na řízení na dálku. Předkládající soud měl však pochybnosti o tom, zda bulharské právo i nadále tuto možnost připouští, neboť čl. 6a odst. 2 zákona o opatřeních během výjimečného stavu pozbyl účinnosti ke dni 31. května 2022. Předkládající soud uvádí, že NPK neupravuje možnost obviněných osob účastnit se prostřednictvím videokonference soudního řízení, s výjimkou určitých zvláštních případů, z nichž žádný se na toto řízení nepoužije. Podle předkládajícího soudu však bulharské právní předpisy použití videokonference ani výslovně nezakazují.

18. Vzhledem k neexistenci specifického právního základu obhájce obžalovaného FP uvedl, že by se jeho klient mohl účastnit jednání na dálku, přičemž by byl považován za nepřítomného.

19. Předkládající soud návrh na to, aby byl FP považován za nepřítomného, nepřijal. Měl za to, že i když FP nebyl v soudní síni fyzicky přítomen, mohl se na řízení před soudem skutečně podílet.

20. Vzhledem k neexistenci právního základu ve vnitrostátním právu, který by umožňoval využití videokonference, považoval předkládající soud za nezbytné ověřit, zda je slučitelné se směrnicí 2016/343, pokud je obviněnému umožněno učinit rozhodnutí o způsobu splnění povinnosti být přítomen při trestním řízení. V tomto ohledu má předkládající soud pochybnosti o tom, zda je namíste považovat FP za přítomného za situace, kdy nebyla porušena jeho práva a byla přijata veškerá opatření k zajištění toho, že nevznikne žádný podstatný rozdíl mezi jeho fyzickou přítomností v soudní síni a jeho účastí na řízení prostřednictvím on-line spojení.

21. Ve světle těchto úvah se Městský soud v Sofii (Sofijski gradski sad) rozhodl přerušit řízení a položit Soudnímu dvoru následující předběžnou otázku:

„Bylo by porušeno právo obviněného být přítomen při řízení před soudem podle čl. 8 odst. 1 [směrnice 2016/343] ve spojení s jejími body 33 a 44 odůvodnění, jestliže se soudního jednání v trestní věci účastní na svou výslovnou žádost prostřednictvím on-line spojení, je obhajován jím zplnomocněným advokátem přítomným v jednací síni, spojení mu umožňuje sledovat průběh řízení, označovat důkazní prostředky a seznamovat se s nimi, může být vyslechnut bez technických překážek a je mu zajištěna účinná a důvěrná komunikace s advokátem?“

22. Písemná vyjádření předložili FP, maďarská a lotyšská vláda, jakož i Evropská komise.

IV. Posouzení

A. Přeformulování předběžné otázky

23. Podle ustálené judikatury platí, že v rámci postupu spolupráce mezi vnitrostátními soudy a Soudním dvorem zavedeného článkem 267 SFEU přísluší Soudnímu dvoru poskytnout vnitrostátnímu soudu užitečnou odpověď, která mu umožní rozhodnout spor, jenž mu byl předložen. Z pohledu této logiky je na Soudním dvoru, aby případně přeformuloval otázky, které jsou mu položeny⁵.

24. V projednávané věci vychází otázka předkládajícího soudu ze skutečnosti, že i NPK vyžaduje přítomnost obviněného při trestním řízení, je-li tato osoba obviněna ze závažného trestného činu, ale neupravuje možnost účastnit se tohoto řízení prostřednictvím videokonference. Z předkládacího rozhodnutí vyplývá, že existují určité situace, kdy je on-line účast možná, a to v přípravném řízení a v jiných zvláštních řízeních. Tyto situace se však na věc v původním řízení nevztahují⁶.

25. FP, obviněnému v původním řízení, bylo povoleno účastnit se řízení před soudem až do určité fáze řízení, po dobu účinnosti zákona o opatřeních během výjimečného stavu. Po skončení účinnosti této právní úpravy a při neexistenci jiného právního ustanovení, které by upravovalo on-line účast na jednání, požádal FP, aby mu bylo umožněno pokračovat v účasti na řízení na dálku, přičemž by byl považován za nepřítomného. Předkládající soud této žádosti nevyhověl, jelikož měl za to, že zacházení s FP jako s nepřítomným není v souladu s jeho skutečnou účastí na řízení. Předkládající soud byl názoru, že může FP dovolit, aby učinil rozhodnutí o tom, jakým způsobem bude splněna jeho povinnost účastnit se trestního řízení (stanovená v čl. 269 odst. 1 NPK), a umožnit mu on-line účast, a to za podmínky zajištění plné účasti obviněného na řízení. Má však pochybnosti o slučitelnosti tohoto rozhodnutí s čl. 8 odst. 1 směrnice 2016/343.

26. Ve světle výše uvedeného se předkládající soud v podstatě táže, zda musí být čl. 8 odst. 1 směrnice 2016/343 vykládán v tom smyslu, že brání tomu, aby trestní soud přiznal obviněné osobě, která je podle vnitrostátního práva povinna být přítomna při řízení před soudem, možnost účastnit se řízení prostřednictvím videokonference, navzdory neexistenci výslovného ustanovení ve vnitrostátním právu, které by takovou účast připouštělo.

B. Obecné zásady týkající se práva obviněných osob být přítomny při řízení před soudem

27. Článek 8 odst. 1 směrnice 2016/343 stanoví, že členské státy zajistí, aby podezřelá nebo obviněná osoba měla právo být ve vlastní věci přítomna při řízení před soudem.

28. Obecné zásady týkající se výkonu práva být ve vlastní věci přítomen při řízení před soudem byly formulovány v judikatuře Soudního dvora vycházející z judikatury Evropského soudu pro lidská práva.

⁵ – Rozsudek ze dne 30. ledna 2024, Direktor na Glavna direkcija „Nacionalna policia“ pri MVR – Sofia (C-118/22, EU:C:2024:97, bod 31 a citovaná judikatura).

⁶ – Ze žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce vyplývá, že NPK upravuje možnost on-line účasti v případě výpovědi obviněné osoby v rámci dokazování, usnesení o vzetí do vazby v přípravném řízení, soudního přezkumu této vazby nebo v případě řízení týkajícího se mezinárodní vzájemné pomoci v trestních věcech.

29. Soudní dvůr konkrétně připomněl, že podle bodu 47 odůvodnění směrnice 2016/343 podporuje tato směrnice základní práva a zásady uznané v Listině a EÚLP, včetně práva na spravedlivý proces, presumpce nevinu a práva na obhajobu⁷.

30. Jak vyplývá z bodu 33 odůvodnění této směrnice, právo podezřelé nebo obviněné osoby na to, aby byla přítomna při řízení před soudem, vychází z práva na spravedlivý proces, které je zakotveno v článku 6 EÚLP, jemuž odpovídá – jak je upřesněno ve vysvětleních k Listině – čl. 47 druhý a třetí pododstavec a článek 48 Listiny. Soudní dvůr musí tudíž dbát na to, aby jím podaný výklad posledně uvedených ustanovení zajišťoval úroveň ochrany, která bude v souladu s úrovní, jež je zaručena článkem 6 EÚLP, tak jak jej vykládá Evropský soud pro lidská práva⁸.

31. Z judikatury Evropského soudu pro lidská práva vyplývá, že účast obviněné osoby má zásadní význam v zájmu spravedlivého trestního procesu, přičemž povinnost zaručit této osobě právo být přítomna v jednacím síni je v tomto ohledu jedním ze základních prvků článku 6 EÚLP⁹.

32. Podle judikatury Evropského soudu pro lidská práva dále platí, že čl. 6 odst. 3 písm. c) EÚLP sice přiznává každému, kdo je obviněn z trestného činu, právo „obhajovat se osobně nebo za pomoci obhájce [...]“, neupřesňuje ale způsob výkonu tohoto práva. Evropský soud pro lidská práva tak zopakoval, že EÚLP „ponechává smluvním státům volbu prostředků k zajištění toho, aby bylo [toto právo] v jejich soudních systémech zaručeno, přičemž úkolem Evropského soudu pro lidská práva je pouze ověřit, zda metoda, kterou si smluvní státy zvolily, je v souladu s požadavky spravedlivého procesu“¹⁰.

33. V této souvislosti Evropský soud pro lidská práva zdůraznil, že s ohledem na práva obhajoby zaručená mimo jiné v čl. 6 odst. 3 písm. c) EÚLP zahrnuje možnost obviněné osoby zúčastnit se jednání její právo skutečně se podílet na trestním řízení v její věci¹¹. To obecně zahrnuje mimo jiné nejen právo být osobně přítomen jednání před soudem, nýbrž i právo slyšet a sledovat průběh řízení¹².

34. Na základě těchto úvah Soudní dvůr rozhodl, že právo obviněného být přítomen při řízení před soudem zakotvené v čl. 8 odst. 1 směrnice 2016/343 musí být zaručeno takovým způsobem, aby mohlo být během soudní fáze trestního řízení vykonáváno za podmínek, které jsou v souladu s požadavky spravedlivého procesu. Toto právo se tedy neomezuje na záruku prosté přítomnosti obviněné osoby na jednáních, jež se konají v rámci vůči ní vedeného řízení, ale vyžaduje, aby tato osoba byla schopna se na tomto jednání skutečně podílet a vykonávat za tím účelem práva obhajoby¹³.

⁷ – Rozsudek ze dne 8. prosince 2022, HYA a další (Nemožnost vyslechnout svědky obžaloby) (C-348/21, EU:C:2022:965, bod 39).

⁸ – Tamtéž, bod 40.

⁹ – Tamtéž, bod 41, který v tomto smyslu cituje rozsudek ESLP ze dne 18. října 2006, Hermi v. Itálie, CE:ECHR:2006:1018JUD001811402, bod 58.

¹⁰ – Rozsudek ESLP ze dne 2. listopadu 2010, Sachnovskij v. Rusko, CE:ECHR:2010:1102JUD002127203, bod 95.

¹¹ – V tomto smyslu viz rozsudek ze dne 8. prosince 2022, HYA a další (Nemožnost vyslechnout svědky obžaloby) (C-348/21, EU:C:2022:965, bod 42), rozsudek ESLP ze dne 5. října 2006, Marcello Viola v. Itálie, CE:ECHR:2006:1005JUD004510604, body 52 a 53; rozsudek ESLP ze dne 15. prosince 2011, Al-Khawaja a Tahery v. Spojené království, CE:ECHR:2011:1215JUD002676605, bod 142.

¹² – Rozsudek ESLP ze dne 5. října 2006, Marcello Viola v. Itálie, CE:ECHR:2006:1005JUD004510604, bod 53.

¹³ – V tomto smyslu viz rozsudek ze dne 8. prosince 2022, HYA a další (Nemožnost vyslechnout svědky obžaloby) (C-348/21, EU:C:2022:965, bod 44).

C. Využívání videokonference v trestním řízení podle judikatury Evropského soudu pro lidská práva

35. Evropský soud pro lidská práva zkoumal některé otázky týkající se vedení jednání prostřednictvím videokonference z hlediska práva na spravedlivý proces zakotveného v článku 6 EÚLP. Jeho judikatura nabízí v tomto ohledu určité vůdčí zásady¹⁴.

36. Evropský soud pro lidská práva usiloval o zakotvení zásad upravujících využívání on-line jednání v klíčovém rozsudku ve věci *Marcello Viola v. Itálie*¹⁵. Tato věc se týkala údajného porušení článku 6 EÚLP, pokud jde o využití videokonference při trestním řízení, jak stanoví italské právní předpisy. Tato právní úprava byla přijata v souvislosti s bojem proti trestným činům spáchaným mafií. Trestnímu soudu byla na základě této právní úpravy svěřena pravomoc nařídit, aby se obviněný účastnil jednání na dálku, použijí-li se určité omezující podmínky stanovené příslušnou právní úpravou.

37. Evropský soud pro lidská práva v uvedeném rozsudku nejprve připomněl základní zásady týkající se stěžejního významu práva obviněné osoby být přítomna při řízení před soudem a skutečně se na soudním jednání podílet¹⁶.

38. Pokud jde o uplatnění těchto zásad v dané konkrétní věci, Evropský soud pro lidská práva poté uvedl, že účast na řízení prostřednictvím videokonference je výslovně zakotvena v italské právní úpravě, která upřesňuje případy, ve kterých může být videokonference použita, orgán příslušný k nařízení použití videokonference a technické podmínky navázání audiovizuálního spojení. Podotkl, že italský ústavní soud považoval videokonferenci za slučitelnou s (italskou) ústavou a EÚLP.

39. Kromě toho Evropský soud pro lidská práva zdůraznil, že není-li použití tohoto prostředku zakázáno vnitrostátním právem a mezinárodními nástroji týkajícími se dané problematiky, je jeho použití povoleno pro účely provádění důkazů svědeckými výpověďmi nebo výsledky znaleců, případně i za účasti stíhané osoby. V této souvislosti odkázal Evropský soud pro lidská práva na několik nástrojů mezinárodního práva odlišných od EÚLP¹⁷.

40. S ohledem na výše uvedené Evropský soud pro lidská práva rozhodl, že „účast obviněného na řízení prostřednictvím videokonference není sama o sobě v rozporu s [EÚLP]“. Dospěl nicméně k závěru, že je povinností Evropského soudu pro lidská práva zajistit, aby využití takového opatření v daném konkrétním případě sloužilo legitimnímu cíli a podmínky jeho provádění byly slučitelné s požadavky na dodržování práva na spravedlivý proces zakotvenými v článku 6 EÚLP¹⁸.

41. Evropský soud pro lidská práva měl za to, že v daném konkrétním případě sleduje účast stěžovatele na jednání odvolacího soudu prostřednictvím videokonference legitimní cíle podle EÚLP, a sice ochranu pořádku, předcházení nepokojům a zločinnosti, ochranu svědků a obětí trestných činů, pokud jde o jejich práva na život, svobodu a bezpečnost, jakož i dodržování

¹⁴ – Viz klíčové téma – článek 6 (trestněprávní část), jednání vedené prostřednictvím videohovoru, kancelář Evropského soudu pro lidská práva (dostupný na <https://ks.echr.coe.int/web/echr-ks/article-6-criminal>).

¹⁵ – Rozsudek ESLP ze dne 5. října 2006, CE:ECHR:2006:1005JUD004510604, bod 65.

¹⁶ – Tamtéž, body 49 až 62. Viz body 31 až 33 tohoto stanoviska výše.

¹⁷ – Tamtéž, bod 66, který zmiňuje zejména Evropskou úmluvu o vzájemné pomoci ve věcech trestních a Úmluvu o vzájemné pomoci v trestních věcech mezi členskými státy Evropské unie ze dne 29. května 2000.

¹⁸ – V tomto smyslu viz rozsudek ESLP ze dne 5. října 2006, *Marcello Viola v. Itálie*, CE:ECHR:2006:1005JUD004510604, bod 67, a rozsudek ESLP ze dne 27. listopadu 2007, *Asciutto v. Itálie*, CE:ECHR:2007:1127JUD003579502, bod 64.

požadavku „přiměřené lhůty“ v soudních řízeních¹⁹. Po posouzení toho, zda jsou podmínky vedení řízení v souladu s právem na obhajobu, dospěl Evropský soud pro lidská práva k závěru, že právo na spravedlivý proces nebylo porušeno.

42. V následné judikatuře týkající se používání videokonference v trestním řízení Evropský soud pro lidská práva uplatnil zásady formulované ve věci *Marcello Viola*, a to především z hlediska účinnosti právního zastoupení obviněného, který se účastní řízení prostřednictvím videokonference²⁰. Například v rozsudku vydaném ve věci *Sachnovskij v. Rusko*²¹ velký senát Evropského soudu pro lidská práva zopakoval, že videokonference jako forma účasti na řízení není jako taková neslučitelná s institutem spravedlivého a veřejného projednání. Je však nutno zajistit, aby obviněný mohl sledovat řízení a být vyslechnut bez překážek technického rázu a aby byla zajištěna účinná a důvěrná komunikace s obhájcem²².

43. Stávající judikatura Evropského soudu pro lidská práva týkající se používání videokonference se týká především situací, kdy je použití videokonference spíše výjimečné a kdy si obviněný stěžoval na využití takového způsobu účasti na řízení. Doposud nebyla v žádné věci projednávána situace, kdy si obviněná osoba naopak stěžuje na to, že neexistence právní úpravy, která by připouštěla účast na řízení před soudem na dálku, představuje porušení práva být přítomen při řízení před soudem²³.

44. Zajímavé rozhodnutí bylo vydáno ve věci *Dijkhuizen v. Nizozemsko*, když stěžovatel namítal, že bylo porušeno jeho právo na spravedlivý proces, protože mu bylo zabráněno v tom, aby se zúčastnil řízení před soudem *osobně nebo prostřednictvím videokonference*²⁴. V uvedené věci byl stěžovatel zadržen ve třetí zemi, která bránila vydání osob, jež byly zadrženy jako osoby podezřelé ze spáchání trestného činu v této třetí zemi, do zahraničí. Nizozemské právo sice připouští možnost účastnit se řízení před soudem prostřednictvím videokonference, nicméně stěžovatel tento způsob účasti opakovaně odmítal. Požádal o něj až v pokročilé fázi řízení. Přijetí všech nezbytných opatření vnitrostátním soudem by v tomto okamžiku vyžadovalo další odročení věci. Vnitrostátní soud měl tedy za to, že se obviněný vzdal svého práva být vyslechnut prostřednictvím videokonference²⁵. Evropský soud pro lidská práva dospěl k závěru, že vzhledem ke zvláštním okolnostem uvedené věci nedošlo k porušení článku 6.

45. Rozhodnutí ve věci *Dijkhuizen v. Nizozemsko* zůstává relevantním příkladem v rámci dané problematiky, přestože s ohledem na okolnosti uvedené věci nedošlo k porušení práva na spravedlivý proces. Dokládá, že mohou nastat situace, kdy si obviněná osoba *přeje* být při řízení před soudem přítomna prostřednictvím videokonference. Videokonference lze využít jako

¹⁹ – Rozsudek ESLP ze dne 5. října 2006, *Marcello Viola v. Itálie*, CE:ECHR:2006:1005JUD004510604, bod 72.

²⁰ – Tyto věci se týkají především Ruska. Viz Kamer, K., „The Right to a Fair Online Hearing“, *Human Rights Law Review*, sv. 22, 2022, s. 1 až 21, na s. 19.

²¹ – Rozsudek ESLP ze dne 2. listopadu 2010, CE:ECHR:2010:1102JUD002127203.

²² – Tamtéž, bod 98.

²³ – Pokud je mi známo, Evropský soud pro lidská práva nevydal žádné rozhodnutí o stížnosti týkající se konkrétně plošného využívání videokonference během pandemie jakožto prostředku k zajištění kontinuity výkonu soudnictví během vyhlášeného nouzového stavu. U ESLP probíhá řízení ve věci *Stephan Kucera v. Rakousko*, stížnost č. 13810/22, týkající se rozhodnutí Rakouského soudu konat jednání v trestním řízení prostřednictvím videokonference, přijatého na základě procesních pravidel s cílem zamezit šíření pandemie covidu-19.

²⁴ – Rozsudek ESLP ze dne 8. června 2021, CE:ECHR:2021:0608JUD006159116.

²⁵ – Vzhledem ke konkrétním okolnostem daným v uvedené věci, „s přihlédnutím ke skutečnosti, že dotčené řízení bylo součástí rozsáhlého a složitého trestního řízení, jehož se účastnilo sedm podezřelých, kteří měli v té době všichni bydliště v různých zemích“, a vzhledem k tomu, že „stěžovatel opakovaně a jednoznačně odmítal“ spolupracovat na kterémkoli jednání prostřednictvím videokonference, měl ESLP za to, že nizozemský odvolací soud „oprávněně nepřihlédl k žádosti právního zástupce stěžovatele učiněné v jeho závěrečné řeči za účelem dalšího prodloužení řízení, aby se stěžovatel mohl účastnit prostřednictvím videokonference“ (viz body 56, 60 a 61 rozsudku *Dijkhuizen v. Nizozemsko*).

nástroje k usnadnění výkonu práva být přítomen při řízení před soudem v situacích, kdy by bylo nemožné nebo mimořádně obtížné, aby byla obviněná osoba při řízení před soudem přítomna fyzicky.

46. Podle mého názoru je rovněž namístě připomenout, že Evropská komise pro efektivitu justice (CEPEJ) Rady Evropy vydala „Guidelines on videoconferencing in judicial proceedings“ (Pokyny k využívání videokonference v soudním řízení, dále jen „pokyny CEPEJ“)²⁶. Pokyny CEPEJ uvádějí soubor klíčových opatření, která by státy a soudy měly dodržovat, aby zajistily, že využíváním videokonference v soudním řízení nedojde k porušení práva na spravedlivý proces zakotveného v článku 6 EÚLP. Pokyny CEPEJ obsahují čtyři základní zásady, dále soubor pokynů použitelných na všechna soudní řízení se zdůrazněním zvláštností trestního řízení a soubor pokynů k organizačním a technickým otázkám videokonference.

47. Zásady uvedené v pokynech CEPEJ zdůrazňují důležitost toho, aby bylo vždy zachováno právo na spravedlivý proces, zásada legality, spravedlivost řízení a právo na obhajobu. Konkrétně první zásada pokynů CEPEJ uvádí, že na jednání na dálku ve všech soudních řízeních se vztahují všechny záruky spravedlivého procesu podle EÚLP. Podle druhé zásady „by měly státy vytvořit právní rámec, na jehož základě budou soudy jasně nadány pravomocí vést v soudních řízeních jednání na dálku“. Podle třetí zásady „přísluší soudu, aby v rámci použitelné právní úpravy rozhodl, zda je třeba vést určité jednání na dálku, aby byla zajištěna celková spravedlivost řízení“. A konečně podle čtvrté zásady „musí soud zachovat právo účastníka řízení na účinnou právní pomoc advokáta ve všech soudních řízeních, včetně důvěrnosti komunikace mezi nimi“.

48. Pokud jde konkrétně o trestní řízení, pokyny CEPEJ uvádějí, že za okolností, kdy „právní předpisy nevyžadují svobodný a informovaný souhlas obviněného, by mělo rozhodnutí soudu o jeho účasti na jednání na dálku sloužit legitimnímu cíli“. Rovněž zdůrazňují důležitost zajištění skutečné účasti obviněného a právního zastoupení.

49. Z judikatury ESLP a z pokynů CEPEJ vyplývá, že účast na řízení na dálku může být slučitelná s EÚLP, pokud se uplatní všechny záruky spravedlivého procesu. Slučitelnost účasti na dálku s právem na spravedlivý proces musí být posuzována ve vztahu ke konkrétní použitelné právní úpravě, jakož i podmínkám a opatřením, které jsou v této právní úpravě stanoveny a jejichž dodržení je podmínkou použití videokonference.

D. Používání videokonference v trestním řízení podle unijní právní úpravy

50. Používání videokonference ve vnitrostátních trestních řízeních není na unijní úrovni harmonizováno. Harmonizace pravidel pro používání videokonference se týká pouze přeshraničních situací, na něž se vztahují zvláštní unijní právní předpisy²⁷. Nejnovějším počinem v tomto ohledu je přijetí nařízení 2023/2844 o digitalizaci justiční spolupráce a přístupu ke spravedlnosti v přeshraničních občanských, obchodních a trestních věcech²⁸.

²⁶ – Evropská komise pro efektivitu justice (CEPEJ), *Pokyny k využívání videokonference v soudním řízení*, Rada Evropy, dokument přijatý CEPEJ na jejím 36. plenárním zasedání, červen 2021 (k dispozici na <https://edoc.coe.int/en/efficiency-of-justice/10706-guidelines-on-videoconferencing-in-judicial-proceedings.html>).

²⁷ – Viz článek 24směrnice Evropského parlamentu a Rady 2014/41/EU ze dne 3. dubna 2014 o evropském vyšetřovacím příkazu v trestních věcech (Úř. věst. 2014, L 130, s. 1) a článek 10 Úmluvy o vzájemné pomoci v trestních věcech mezi členskými státy Evropské unie, vypracovaná Radou na základě článku 34 Smlouvy o Evropské unii (Úř. věst. 2000, C 197, s. 3).

²⁸ – Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2023/2844 ze dne 13. prosince 2023 o digitalizaci justiční spolupráce a přístupu ke spravedlnosti v přeshraničních občanských, obchodních a trestních věcech a o změně některých aktů v oblasti justiční spolupráce (Úř. věst. L 2023/2844, 27.12.2023).

51. Použitím uvedeného nařízení nejsou dotčena procesní práva zakotvená v Listině a v právu Unie, jako jsou směrnice o procesních právech, včetně směrnice 2016/343, a zejména právo být přítomen při soudním jednání²⁹. Navíc pravidla pro používání videokonferencí pro jednání v rámci postupů justiční spolupráce v trestních věcech stanovená v uvedeném nařízení se nevztahují na jednání prostřednictvím videokonference vedená pro účely dokazování nebo pro účely vedení soudního řízení, které by mohlo vést k rozhodnutí o vině, či nevině podezřelé nebo obviněné osoby³⁰.

52. Vzhledem k tomu, že nařízením 2023/2844 není dotčeno právo být přítomen při řízení před soudem zakotvené ve směrnici 2016/343, není nutné se jeho ustanoveními dále zabývat. Postačí uvést, že za účelem ochrany práva na spravedlivý proces a práva na obhajobu musí obviněná nebo odsouzená osoba udělit souhlas s použitím videokonference nebo jiné technologie komunikace na dálku pro účely jednání v rámci postupů justiční spolupráce v trestních věcech, na které se vztahuje nařízení 2023/2844³¹. Kromě toho musí konkrétní okolnosti případu odůvodňovat použití takové technologie. Toto nařízení obsahuje rovněž zvláštní ustanovení pro zajištění souladu technologií komunikace na dálku se zásadami ochrany údajů a vysoké úrovně kybernetické bezpečnosti³².

E. K otázce, zda čl. 8 odst. 1 směrnice 2016/343 umožňuje účast na řízení před soudem prostřednictvím videokonference

53. V této části své analýzy se budu věnovat otázce, zda mohou členské státy stanovit, že právo být „přítomen“ při řízení před soudem zakotvené v čl. 8 odst. 1 směrnice 2016/342 může být vykonáváno prostřednictvím videokonference, zejména pokud o takovou formu přítomnosti obviněná osoba výslovně požádala a jsou zajištěny účinné podmínky její účasti.

54. V souladu s výše citovanou judikaturou³³ musí Soudní dvůr dbát na to, aby jím podaný výklad čl. 8 odst. 1 směrnice 2016/342 zajišťoval úroveň ochrany, která bude v souladu s úrovní, jež je zaručena článkem 6 EÚLP, tak jak jej vykládá Evropský soud pro lidská práva.

55. Ze znění čl. 8 odst. 1 směrnice 2016/343 jasně vyplývá, že členské státy musí umožnit podezřelé či obviněné osobě přítomnost při řízení před soudem v její vlastní věci³⁴.

56. Soudní dvůr toto ustanovení vyložil v rozsudku HN (Řízení proti vyhoštěnému obžalovanému) v souvislosti s otázkou, zda mají členské státy možnost učinit takovou přítomnost povinnou. V tomto ohledu Soudní dvůr rozhodl, že článek 8 směrnice 2016/343 jen zakotvuje a ohraničuje právo podezřelých a obviněných osob být ve vlastní věci přítomny při řízení před soudem, jakož i výjimky z tohoto práva, aniž členským státům ukládá nebo zakazuje stanovit povinnost každé podezřelé nebo obviněné osoby být ve vlastní věci přítomna při řízení před soudem³⁵.

²⁹ – Bod 55 odůvodnění nařízení 2023/2844.

³⁰ – Bod 43 odůvodnění nařízení 2023/2844.

³¹ – Viz bod 44 odůvodnění a článek 6 nařízení 2023/2844. Podle čl. 6 odst. 2 třetího pododstavce tohoto nařízení se souhlas uděluje dobrovolně a jednoznačně. „Aniž je dotčena zásada spravedlivého procesu a právo na právní ochranu podle vnitrostátního procesního práva“, je stanovena výjimka z požadavku souhlasu, pokud účast na osobním jednání „představuje hrozbu pro veřejnou bezpečnost nebo veřejné zdraví, která se jeví jako skutečná a aktuální nebo předvídatelná“.

³² – Viz body 21 a 22 odůvodnění nařízení 2023/2844.

³³ – Bod 30 tohoto stanoviska.

³⁴ – Rozsudek ze dne 15. září 2022, HN (Řízení proti vyhoštěnému obžalovanému) (C-420/20, EU:C:2022:679, bod 32).

³⁵ – Tamtéž, bod 40.

57. V tomtéž kontextu Soudní dvůr připomněl, že z článku 1 uvedené směrnice vyplývá, že jejím cílem je stanovit společná minimální pravidla týkající se některých aspektů presumpce nevinu v trestním řízení a práva být přítomen při trestním řízení před soudem, a nikoli provést úplnou harmonizaci trestního řízení³⁶.

58. V souladu s bodem 10 odůvodnění směrnice 2016/343 se tato směrnice omezuje na stanovení společných minimálních pravidel pro ochranu procesních práv podezřelých a obviněných osob s cílem posílit důvěru členských států v systémy trestního soudnictví jiných členských států, a tím usnadnit vzájemné uznávání rozhodnutí v trestních věcech³⁷.

59. Dále je třeba připomenout, že tuto směrnici nelze vykládat jako úplný a vyčerpávající nástroj, neboť jejím cílem je minimální harmonizace³⁸.

60. S ohledem na omezený rozsah harmonizace provedené touto směrnicí a na skutečnost, že tato směrnice neupravuje otázku, zda členské státy mohou vyžadovat, aby podezřelá nebo obviněná osoba byla přítomna při řízení před soudem, Soudní dvůr rozhodl, že otázka povinné přítomnosti se řídí pouze vnitrostátním právem³⁹.

61. Tuto argumentaci lze obdobně použít ve vztahu k otázce, zda členské státy mohou stanovit, že právo být přítomen při řízení před soudem může být vykonáváno prostřednictvím videokonference na žádost obviněné osoby. Uvedené ustanovení se k takové možnosti nevyjadřuje, a tím spíše neupravuje vedení trestního řízení prostřednictvím videokonference. Článek 8 odst. 1 směrnice 2016/343 uznává zásadní význam účasti obviněné osoby na jednání pro účely zajištění spravedlivého procesu. Základní záruka práva být přítomen se na minimální úrovni vztahuje na právo být fyzicky přítomen v soudní síni. Vzhledem k významu základní záruky spjaté s fyzickou přítomností podezřelých a obviněných osob nemůže být toto právo nahrazeno nebo substituováno virtuální přítomností proti vůli obviněného⁴⁰. Kromě toho platí, že každé omezení práva být přítomen při řízení před soudem musí sloužit legitimnímu cíli a být v souladu s článkem 52 Listiny.

62. Jak již ovšem bylo uvedeno výše, čl. 8 odst. 1 směrnice 2016/343 ochrání právo podezřelých a obviněných osob být ve vlastní věci přítomny při řízení před soudem. Vzhledem k tomu, že neupřesňuje způsob výkonu tohoto práva, ponechává členským státům určitý prostor pro uvážení při volbě prostředků k zajištění toho, aby bylo toto právo v jejich soudních systémech zaručeno, což členským státům dovoluje upravit další prostředky k zajištění přítomnosti při řízení před soudem. Jak vyplývá z bodu 48 odůvodnění směrnice 2016/343, členské státy mají

³⁶ – Tamtéž, bod 41.

³⁷ – Rozsudek ze dne 19. září 2018, Milev (C-310/18, EU:C:2018:732, bod 46).

³⁸ – Rozsudek ze dne 13. února 2020, Specializirana prokuratura (Soudní jednání v nepřítomnosti obviněného) (C-688/18, EU:C:2020:94, bod 30).

³⁹ – V tomto smyslu viz rozsudek ze dne 13. února 2020, Specializirana prokuratura (Soudní jednání v nepřítomnosti obviněného) (C-688/18, EU:C:2020:94, bod 42).

⁴⁰ – Viz bod 48 tohoto stanoviska výše. Viz rovněž Evropská asociace právníků trestního práva (ECBA), *Statement of Principles on the use of Video-conferencing in Criminal Cases in a Post-Covid-19 World*, 6. září 2020 (dostupný na https://www.ecba.org/extdocserv/20200906_ECBAStatement_videolink.pdf). K významu souhlasu lze poznamenat, že Conseil constitutionnel (Ústavní rada, Francie) ve svém význačném rozhodnutí č. 2020-872 QPC ze dne 15. ledna 2021, M. Krzystof B. (dostupné na <https://www.conseil-constitutionnel.fr/decision/2021/2020872QPC.htm>), prohlásila usnesení vlády přijaté v souvislosti s pandemií covidu-19, které umožňovalo využití videokonference bez souhlasu dotčené osoby u všech orgánů příslušných k ukládání sankcí za delikty, s výjimkou trestních soudů, za protiústavní. Conseil constitutionnel (Ústavní rada) zdůraznila, že využití videokonference ve velkém množství případů je pro soud pouhým usnadněním, aniž je svázáno jakýmkoli zákonnými podmínkami. V tomto ohledu pro ilustraci viz Danet, A., „Visioconférence dans le procès pénal: j'eu du chat et de la souris?“ *Gazette du Palais*, č. 11, 2021, s. 21 až 24.

možnost rozšířit práva stanovená v této směrnici s cílem poskytnout vyšší úroveň ochrany⁴¹. Tento bod odůvodnění rovněž uvádí, že úroveň ochrany poskytovaná členskými státy by nikdy neměla být nižší než normy stanovené Listinou nebo EÚLP v souladu s tím, jak je vykládají Soudní dvůr a Evropský soud pro lidská práva.

63. Článek 8 odst. 1 směrnice 2016/343 tak nebrání tomu, aby členské státy umožnily, aby bylo právo být přítomen při řízení před soudem vykonáváno prostřednictvím videokonference nebo jiných technologií komunikace na dálku na výslovnou žádost obviněné osoby.

64. Pokud však členské státy umožní obviněné osobě výkon práva být přítomen při řízení před soudem na dálku, nemohou jimi stanovené podmínky ohrožovat cíl směrnice 2016/343⁴². V tomto ohledu bod 9 odůvodnění této směrnice uvádí, že cílem této směrnice je *posílit právo na spravedlivý proces* v trestním řízení stanovením společných minimálních pravidel pro právo být přítomen při řízení před soudem. Členské státy tak musí zajistit, aby bylo právo podezřelé nebo obviněné osoby být přítomna při řízení před soudem, zakotvené v čl. 8 odst. 1 směrnice 2016/343, zaručeno takovým způsobem, že bude moci být vykonáváno způsobem, který je v souladu s požadavky spravedlivého procesu v souladu s čl. 47 druhým a třetím pododstavcem a článkem 48 Listiny. Konkrétně musí mít tato osoba možnost skutečně se účastnit řízení před soudem a účinně vykonávat právo na obhajobu.

65. Lotyšská vláda konkrétně a pro ilustraci odkázala na svou vnitrostátní právní úpravu, která obviněným osobám umožňuje účastnit se řízení před soudem prostřednictvím videokonference, a to s jejich úplným a informovaným souhlasem a takovým způsobem, aby bylo zaručeno právo na spravedlivý proces.

66. Za situace, kdy je relevantní vnitrostátní právní rámec v souladu s požadavky spravedlivého procesu, podezřelá nebo obviněná osoba žádá o použití tohoto způsobu účasti a skutečně se podílí na řízení před soudem ve své věci, nelze mít za to, že se tato osoba vzdala práva být přítomna při řízení před soudem zaručeného článkem 8 odst. 1 směrnice 2016/343.

67. Vzhledem k omezenému rozsahu harmonizace směrnice 2016/343 a omezenému rozsahu otázky položené ve věci v původním řízení by nebylo vhodné pokoušet se poskytnout komplexní vodítka ohledně požadavků na spravedlivý proces, který je veden formou přítomnosti na dálku. Uvedu pouze následující poznámku. Používání videokonference v trestním řízení, resp. v širším pojetí digitalizace řízení před soudem, není samostatným cílem, ale prostředkem k posílení spravedlivosti trestního řízení⁴³ v rámci takového přístupu ke spravedlnosti, který je „zaměřen na

⁴¹ – Toto ustanovení v zásadě odráží pravidlo zakotvené v čl. 82 odst. 2 SFEU, podle kterého přijetí minimálních pravidel týkajících se práv osob v trestním řízení nebrání členským státům zachovat nebo zavést vyšší stupeň ochrany osob.

⁴² – Obdobně viz rozsudek ze dne 1. srpna 2022, TL (Nepřítomnost tlumočníka a chybějící překlad) (C-242/22 PPU, EU:C:2022:611, bod 77).

⁴³ – Viz bod 47 výše.

člověka“⁴⁴. V tomto kontextu čl. 8 odst. 1 směrnice 2016/343 členským státům umožňuje upravit možnost účasti podezřelých nebo obviněných osob na řízení před soudem na dálku za předpokladu, že členské státy zajistí dodržování práva na spravedlivý proces.

F. Použití na projednávané věci

68. V projednávané věci z předkládacího rozhodnutí vyplývá, že předkládající soud má pochybnosti o tom, zda je možné uznat právo obviněné osoby účastnit se řízení prostřednictvím videokonference *navzdory neexistenci zvláštního právního ustanovení* v bulharském právu, které by umožňovalo takový způsob účasti v případě osoby obviněné ze závažného trestného činu⁴⁵. Právní úprava, která takový způsob účasti umožňovala během nouzového stavu vyvolaného pandemií covidu-19, totiž v době konání jednání v původním řízení již pozbyla účinnosti.

69. Pochybnosti předkládacího soudu se tedy soustřeďují na slučitelnost rozhodnutí tohoto soudu, kterým byla připuštěna účast na řízení prostřednictvím videokonference *navzdory neexistenci konkrétní právní úpravy*, s čl. 8 odst. 1 směrnice 2016/343.

70. Tyto pochybnosti lze rozptýlit na základě analýzy v předchozím oddílu. Vzhledem k tomu, že čl. 8 odst. 1 směrnice 2016/343 neupravuje použití videokonference v trestním řízení, nebrání takové vnitrostátní právní úpravě, jako je bulharské právo, která stanoví povinnou fyzickou přítomnost v případě trestných činů kvalifikovaných jako závažné a neupravuje jako obecné procesní pravidlo on-line účast na řízení. S ohledem na aktuální fázi vývoje unijního práva je na členských státech, aby rozhodly, zda upraví možnost účasti na řízení v trestních věcech na dálku a ve kterých případech⁴⁶.

71. *A fortiori* platí, že čl. 8 odst. 1 směrnice 2016/343 nezakotvuje právo obviněných nebo podezřelých osob zvolit si mezi fyzickou přítomností a přítomností prostřednictvím videokonference.

⁴⁴ – Viz bod 5 závěrů Rady „Přístup ke spravedlnosti – využití příležitostí, jež nabízí digitalizace“, (Úř. věst. 2020/C 342I, s. 1), který znovu potvrzuje, že „digitální rozvoj odvětví justice by měl být zaměřen na člověka a musí se trvale řídit základními zásadami justičních systémů, zejména nezávislostí a nestranností soudů, zárukou účinné právní ochrany a právem na spravedlivé a veřejné projednání v přiměřené lhůtě, a musí s nimi být v souladu“. V rámci svého akademického působení jsem rovněž obhajovala stanovisko, podle kterého není digitalizace samostatným cílem, nýbrž je součástí přístupu ke spravedlnosti „zaměřeného na člověka“, jehož cílem je prosazování základního práva na účinnou soudní ochranu. Příkladem by v tomto ohledu mohla být situace obviněné osoby, která nemůže být osobně přítomna v soudní síni z důvodu svého zdravotního stavu nebo věku: Medina, L., „People-centred Justice and the European Court of Justice“, *Lex & Forum*, sv. 1, 2023, s. 5 až 10, na s. 7. Viz též Peristeridou, C. a de Vocht, D., „I’m Not a Cat! Remote Criminal Justice and a Human-Centred Approach to the Legitimacy of the Trial“, *Maastricht journal of European and comparative law*, sv. 30, 2023, s. 97 až 106.

⁴⁵ – Viz bod 25 tohoto stanoviska.

⁴⁶ – V tomto ohledu se vyskytuje celá škála přístupů, které odrážejí rozdíly mezi právními tradicemi a systémy členských států. Viz pro ilustraci Úřad pro demokratické instituce a lidská práva (ODIHR) Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě (OBSE), *The Functioning of Courts in the Covid-19 Pandemic: A Primer*, op. cit. poznámka pod čarou 2; Carrera, S., Mitsilegas, V. a Stefan, M., *Criminal Justice, Fundamental Rights and the Rule of Law in the Digital Age, Report of CEPS and QMUL Task Force*, CEPS, Queen Mary University of London, Brusel, květen 2021, s. 36 až 45. Akademická literatura pojednává též o riziku „odlidštění“ soudnictví nebo riziku „znevažování soudního procesu“: viz Kamber, K., „The Right to a Fair Online Hearing“ *Human Rights Law Review*, sv. 22, 2022, s. 1 až 21; Leborne, J., „La vidéojustice: la justice pénale à l’ère de la vidéo“ *Cahiers Droit, Sciences & Technologies*, 2021, s. 93 až 109; Funck, J. F., „La vidéoconférence en matière pénale: approche critique, pratique et prospective“ *Journal des Tribunaux*, 2021, s. 257 až 264, na s. 264, v němž se autor zamýšlí nad budoucností trestního soudnictví po skončení pandemie a podotýká: „dans un monde d’après, qu’il nous appartient de rendre meilleur, veillons à l’humanité de la justice“ („Jsme povinni vytvořit z nového [post-pandemického] světa lepší místo k životu a v tomto světě musíme zajistit, aby se ze soudnictví nevytratila lidskost“).

72. Navíc z informací, které má Soudní dvůr k dispozici, nevyplývá, že obžalovanému FP byla odňata skutečná možnost vykonat své právo být přítomen při řízení před soudem z důvodu neexistence technických prostředků umožňujících účast na dálku⁴⁷.

73. Vzhledem k neexistenci harmonizace na unijní úrovni, jak v podstatě uvedla Komise, nelze mít za to, že čl. 8 odst. 1 směrnice 2016/343 dopadá na situaci ve věci v původním řízení, v níž trestní soud rozhodl tak, že připustil použití videokonference navzdory neexistenci vnitrostátní právní úpravy, která by takový způsob účasti umožňovala. Skutečnost, že předkládající soud přijal veškerá opatření nezbytná k zajištění toho, že bude tato videokonference vedena takovým způsobem, aby bylo dodrženo právo na spravedlivý proces, na výše uvedeném závěru nic nemění, neboť na unijní úrovni neexistuje žádná harmonizace a chybí zvláštní právní úprava. Legalita příslušného rozhodnutí přijatého předkládajícím soudem tak musí být posouzena z hlediska vnitrostátního práva.

74. Z výše uvedených úvah vyplývá, že čl. 8 odst. 1 směrnice 2016/343 musí být vykládán v tom smyslu, že neupravuje použití videokonference v trestním řízení, a o této otázce tedy přísluší rozhodnout členskými státy. Toto ustanovení konkrétně neupravuje situaci, kdy trestní soud poskytne obviněné osobě, která je podle vnitrostátního práva povinna být přítomna při řízení před soudem, možnost účastnit se řízení prostřednictvím videokonference, a to navzdory neexistenci výslovného ustanovení ve vnitrostátním právu, které by takový způsob účasti na řízení umožňovalo.

V. Závěry

75. Ve světle výše uvedeného navrhuji, aby Soudní dvůr odpověděl na předběžnou otázku, kterou položil Městský soud v Sofii (Sofijski gradski sad, Bulharsko) následovně:

„Článek 8 odst. 1 směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2016/343 ze dne 9. března 2016, kterou se posilují některé aspekty presumpce nevinny a právo být přítomna při trestním řízení před soudem,

musí být vykládán v tom smyslu, že neupravuje použití videokonference v trestním řízení, a o této otázce tak přísluší rozhodnout členskými státy. Toto ustanovení konkrétně neupravuje situaci, kdy trestní soud poskytne obviněné osobě, která je podle vnitrostátního práva povinna být přítomna při řízení před soudem, možnost účastnit se řízení prostřednictvím videokonference, a to navzdory neexistenci výslovného ustanovení ve vnitrostátním právu, které by takový způsob účasti na řízení umožňovalo.“

⁴⁷ – FP například netvrdil, že byl ve Spojeném království zadržen, aniž mu bylo povoleno odcestovat do Bulharska, nebo že mu jeho zdravotní stav či věk v cestě do Bulharska bránil.